

Протягом XIX століття на Україні склався могутній український клан великих поміщиків і капіталістів, яким ворожа була ідея незалежності України, які чудово почувалися під захистом могутньої імперської армії і численної російської бюрократії. Їх ідеологію висловив нашадковий гетьмана І. Скоропадського, депутат від Чернігівщини І. В. Державної думи Г. В. Скоропадський: «Весь малороссийский народ чувствует и сознает себя народом русским. Не говорите нам об обособлении, об автономии, ибо она нужна нашим врагам, а нам нужна единая могучая Россия». Під цими словами із задоволенням підписалися б цар Микола II, П. Столипін, ватажок червоних карателів України М. Муравйов і генсек Й. В. Сталін.

До речі, ми лаємо Сталіна за його страхітливі злочини щодо українців, але час-то забуваємо, що Сталін дещо запозичив від царського режиму, видатними діячами якого були Петро I і Катерина II.

Ми недавно святкували ювілей наших Фермопіл — битви під Крутами, і не завадило б нам згадати слова видатного діяча українського національного руху Д. Донцова з нагоди крутянських подій: «На великій Україні, — писав він ще в 30-ті роки, — майже ніхто не думав, що герої, які впали під Крутами, положили головами властиво в боротьбі з Петром I і Катериною II».

Володимир СИМОНЕНКО.

м. Ніжин

СОБОР ГЕТЬМАНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Після першого вибуху Троїцький собор поволі здригнувся і, наче живий велетень, тричі «поклонився» на всі чотири боки, однак під поглядом місцевих голяфів руйнівних справ не розвалився на великі і малі безформні брили... Тільки наступного дня, після значного збільшення заряду вибухівки, на очах у сотень спостерігачів почали руйнуватись масивні стіни, склепіння, аркади, які у хмарах ідкого пилу з гуркотом падали на землю ззовні і на підлогу величного по формах і об'єму інтер'єра тільки що зруйнованого головного храму колишньої козацької держави.

Так жаркого літа 1962 року у Глухові було знищено ще один величний пам'ятник чи красень культової архітектури і національної культури — Троїцький собор, який до того трагічного дня в ряду історичних пам'яток України значився під № 6.

За архівними документами, які відносяться до другої половини 17 століття, відомо, що на місці Троїцького собору стояла дерев'яна церква Святої Тройці, котру було закладено у 1657 році, а знесено у 1720 році. Тоді ж на цьому місці розпочали будівництво з цегли державного за архітектурними формами і призначенням собору Святої Тройці. По завершенні робіт унікальний храм мав понад 40 метрів в довжину і був більше тридцяти метрів висотою.

Як видно з документів, Собору гетьманської столиці весь час не щастило: він двічі горів у недобудованому стані (1748 і 1784 рр.), декілька разів саморуйнувався, а у 1759 р. на нього впала з північного боку височенна давниця! Падаючи, вона розкопала собор по вертикалі на дві частини... Враховуючи часті руйнування, зміну за віком зодчих і архітектурних стилів (від козацького бароко до раннього класицизму), цей собор будувався понад 90 років, — храм був освячений у 1806 році, коли він перестав бути «державним інструментом»...

Слід відзначити, що у пожежі 1748 року згоріло 275 житлових будинків, а також багато торгових рядів, шкіл і госпіталів, які знаходились у межах тодішньої фортеці. Сліди тієї (і наступної) пожежі можна побачити сьогодні, якщо зазирнути в товщу «культурного слою», де можна знайти обуглену деревину, рештки (черепки) побутової і декоративної кераміки і фарфору, а також спотвореного у «вогні віку» склопосуду.

Для ліквідації наслідків пожежі 1748 року до Глухова прибули відомі на той час архітектори — Іван Мергасов і Андрій Квасов, котрі протягом 1748 — 1750-го років розробили багато проєктів реконструкції і нові забудови знищеного вогнем міста. У той час Квасов взяв на себе загальне керівництво по добудові собору, однак за відсутності коштів, які більше витрачались на відбудову адміністративних будівель, справи йшли погано.

У 1752 — 1754-х роках Квасов очолював «Особую экспедицию» о строении (строительстве) городов Глухова і Батурина. Цікаво знати, що у зазначені роки із Глухова до Батурина було перенесено резиденцію гетьмана нашої козацької держави Кирила Розумовського, якому імператриця Єлизавета Петрівна там подарувала майже всі ті землі, що колись належали гетьману Івану Мазепі. Однак основні «атрибути» державності, як Генеральні старшини (канцелярія), скарбниця і... торна залишилися у Глухові. У згадані вище роки під керівництвом Квасова був розроблений перспектив-

ний план регулярного планування і забудови нашого міста, межі якого планувалось розширити до ставка Скоропадського на півночі до сьогоднішнього залізничного вокзалу — на сході... При цьому головні і рясові вулиці повинні були бути завширшки 8, а провулки — 5 сажнів (один сажень дорівнює 2,13 м). Але цей план почали здійснювати лише в кінці 18-го століття, а завершили на початку 19-го. Тобто, більшість вулиць сучасного Глухова була «викреслена» зодчими на місцевості у першій половині 19-го століття.

Як відомо із документів минулих років, і візуально всі кам'яні храми гетьманської столиці вражали гостей нашого міста своєю величністю, пишністю декоративного оформлення фасадів та інтер'єрів. І не тільки храми. Наприклад, другий будинок Другої Малоросійської колегії, який було побудовано у другій половині 18-го століття за проектом і під керівництвом архітектора Андрія Квасова, а через декілька років зруйнованого у вогні пожежі 1784 року, у літературі минулих віків називали «Восьмим чудом світу». (На фундаментах цього красеня сьогодні тримаються учбово-господарські і виробничі корпуси профтехучилища № 31 та двоповерхового гастроному)...

Сьогодні «ніхто не знає», де народилось рішення «залізних голіафів» — терміново знищити у Глухові собор минулої Соборності... Однак відомо, що за день до запланованого руйнування цієї споруди до місцевого комітету КПУ були «запрошені» архітектор нашого міста і майстер вибухових справ Глухівського кар'єру, що у селі Баничі. Їх ознайомили з рішенням, яке було прийняте на найвищому рівні. У ньому йшла мова про термінове знесення собору, який фізично постраждав під час останньої війни і продовжував саморуйнуватись у занедбаному стані... І на той час місцеве керівництво хвилювала не подальша доля собору, який духовно поєднував у собі колегіальні функції... «поместного і архиєрейского» зібрання у Глухові найвищого духовенства і Генеральної старшини, а лише технологія безпечного руйнування Колоса козацького урядування!.. Перед присутніми цієї «Темної вечери» у жовто-білому будинку було поставлено декілька питань. Наприклад, як швидко і безпечно повалити велетня («батька»), щоб він, не дай боже, не придавив когось з місцевих комісарів, як оперативного вивезти з центру міста тисячі тонн битої цегли і щоб навколо цієї «архітаємничої» справи не виникло великого галасу, на який тоді ніхто не реагував... На «темній» нараді також йшла мова про посилення боротьби з вітряними млинами... — «Хватит дурачить народные массы!»... І було прийнято рішення — підірвати гігантський монумент багатолітньої історії і культури нашого (Сіверського) краю, а бити цеглу від... соборності вивезти у різні місця нашого міста на потужних на той час ЗІСах, котрі належали колгоспу ім. Леніна, центральна садиба якого розміщується на західній околиці Глухова. Отже, прикриваючись ім'ям двох загадкових вождів, місцеві «товариші» свідомо практикували державний вандалізм, як елемент розвиненого цинізму, що було до лиця... безликим «б'огам» і всій тоталітарній системі чи режиму.

І повалили... Розштовхували туди-сюди, туди-сюди великі і малі каміння й ще теплі брили від тільки-но поваленого велетня... нашої історії і культури бульдозером на тракторі С—100, поруч з яким надирвано гуркотіли переважені заповнені ЗІСі... І дійсно, що апетит виникає під час їди... «До основанья...!» І То була «залізна» епоха залізобетонних... кухарок, які все бачили таким, яким бажала бачити всесвіт система.

Сьогодні у межах нашого міста залишилось лише декілька монументальних красенів цивільної, культурної, фортифікаційної і технічної архітектури із трьох-чотирьох десятиків, які прикрашали наше місто у дореволюційні роки. Всі рідкісні споруди ми повинні захистити юридично і фізично від будь-яких руйнівних потягів, від глуму неуків і нечемників.

Володимир ТКАЧЕНКО,

м. Глухів

ДОРОГА ДО ГЕ

Влітку 1988 року ми їхали до Івангорода, у музей великого російського художника Миколи Миколайовича Ге. Але перед цим хотіли відвідати могили митця та його дружини, Ганни Петрівни. Знали, що знаходяться вони на хуторі Шевченковому в Бахмацькому районі. Декілька разів зупинялися, питаючи дорогу. Та як доїхати до цього хутора, ніхто не знав. Без особливої надії зупинилися біля симпатичного парубка. Ні, де хутір Шевченка, він не знав.

— Невже ніхто не знає, де похований художник Ге? — невтрималася я.

— А, так вам треба хутір Ге? Так би і сказали. Вам сюди, — він показав рукою в потрібному напрямку.

Ми були дуже вражені, адже хутір було перейменовано ще в далекому 1927 році. А пам'ять людська і досі зберегла цю назву, і, як потім ми пересвідчилися, і